

(DCEC v, 452b42); i no és inversemblant que així com l'arag. *telero* és masculí també hi vagi haver una variant masculina TEL-ARI-OLU (en -I-OLU la formació és normal en llatí, però no -IOLU d'un tema en -LU), car avui almenys *teiró* és masculí en portuguès. Ara bé en la combinació *-eleriolu* l'haplogogia de líquides conduïa a reduir a -ELIOLU i així en resultà *tellol* en català; cf. *Linyola* (documentat abans en formes com *Linerola*) < LINARIOLA 'el petit camp de lli'.

De *teïols* és una variant *deiols*, deguda a la contaminació de *dalla*, o *dall*, eines comparables a arades i els altres estris descrits supra. Escrivia Moll: «Són tres estels de gran magnitud, que formen el que en termes astronòmics se diu 'el cinturó d'Orion' --- situats en línia recta i formen angle amb una altra filera d'estels, no tan lluents, que s'anomenen pròpiament *les tres Maries*; molts pagesos reuneixen tots els 6 estels en la denominació de *deiols*: el cas dels pastors cat. [del Princ.]»; més general en el Princ. és dir-ne els *Bordons* o els *trillons* [TRINIONES], però afegeix que també ha anotat els *Deiols* a Igualada i en el Marisme, a Canet. En efecte, jo tinc de StPolM la nota de 1929: «*olz daióls*: una constel·lació de 6 o 7 astres que s'aixeca cap a llevant cap a les 3».

Tot afegint-hi il·lustració folklorica, acaba Moll: «el poble --- té observat el curs dels *Deiols*, que fan el camí del Sol, però caminen més --- un pastor dels Llobards ens digué que fan la mateixa via que les Cabrelles; un mariner de Lluçmajor ens informà que els *Deiols* fan la volta més curta que les Cabrelles; surten dins el xaloc i s'acoten dins el llebeig; cançó popular: «Encara estan allunyet / es *Deiols* de ses Cabrelles, / i sa filla d'en Botelles / de din Petra du es floret». L'etimologia --- s'ha de cercar en el ll. [sic] *TELEOLUM, dim. de TELUM 'dard'; *deiol* significa a Mall. 'el bastonet que va unit a l'eixanguer i que el subjecta al llombrícol del jou' --- *tellol* (*teiol*) significa 'camella del jou', 'clavilla' ---; tots aquests sign., que inclouen la idea general de bastó o d'arma llançadissa, s'avenen --- amb el sign. de 'dardell'. Pot molt ben esser que el nom de *deiols* sigui una reminiscència mitològica --- la constel·lació representa el caçador Orion, fill de Poseidon --- guerrer gegantí guarnit d'atributs de guerra o de caça; els dardells o sagetes ---» (BDLC xvi, 26-27). Aplaudim.

Introdueix un element de dubte en l'etimologia d'aquest conjunt de derivats, el fet que, en el Comenge, les *telieros* es diuen *ateléros*, *-elíeros*: a Martres-Tolosane i Boussan. Ens preguntem si no es podria tractar d'un manlleu d'un mot francès mitjà, i no pas d'un derivat llatí. En francès antic *astelier* estava ben desenrotllat, amb el sentit de 'fustam', 'conjunt de pals i fustes' (d'on cast. ASTILLERO i TALLER, DCEC/DECH); *telera*, *teliero* etc., podrien venir, doncs, potser d'un fem. fr. *atelière 'sèrie de pals' > «ridelles»?

Val a dir que hi ha bastant d'hipotètic ja en la base francesa d'aquesta conjectura. D'altra banda, però, operant des d'aquesta base francesa, esdevindrien d'explicació ben difícil: 1) el port. i gall. *teiró*

«travessa no vessadoiro, que trespasa o temão», amb caiguda de la -L- intervocàlica (< *teeiroa*), passat que suposéssim que la -l- d'origen francès hagués estat eliminada per analogia dels mots hereditaris portuguesos etc.; 2) *terigüela*, i les variants lleoneses totes (que detallo DECH v, 452b41-49); 3) el masculí *telero* d'Aragó i Navarra; i encara tot el conjunt de variants i detalls que vaig exposar en aquell article i en el present (*tellol/dellol*). En definitiva és més fàcil encara admetre la simple hipòtesi TEL-ARIA, i admetre que el comenger *ateliero* resulti d'aglutinació (*la teliero* > *l'ateliero*).

ALTRES DERIV. Amb canvi del sufix diminutiu de *tellol*: *telló* a Tremp. *Contratelerera*. *Reteler*.

Telabastaix, V. *terrastall* *Telaire*, V. *teixir* TELAMO, ll. *telamo*, -onis, gr. τελαμών id. *Telar*, *telarany*, *telaranya*, V. *aranya* i *teixi*

TELE-, primer element de compostos savis, pres del gr. τέλη 'lluny'. *Telecomunicació*. *Telèfon*, nom de l'aparell perfeccionat per Bell l'any 1876, compost amb φωνέω 'jo parlo' [Lab. 1888, encara que llavors en la forma -fono, i es digué generalment així i àdhuc *telègrafo* fins als anys 1920-30, des de llavors s'ha generalitzat, almenys en cat. central, la forma *telèfon*, *telègraf* en la llengua parlada com en l'escripta, i la declaració contrària d'AlcM està enterament antiquada]; *telefonía* [Lab. 1888]; *telèfonic* [id.]; *telefonema* [Vogel], *telefonar* [Lab. 1888], veig l'ús de *telefonar* en cartes del meu pare des de 1901, i pertot construït *telefonar-li*, *ho he telefonat*, m'adhereixo fortament a la indicació d'AlcM que dir el *telefono*, la *telefono* és un abominable barbarisme, per ultracorrecció de la construcció castellana; i alhora ben neològic, degut a les telefonistes bilingües que ens han imposat des de fa més de setanta anys; jo dono fe que això no s'havia dit mai en els anys 20-30, i no es va propagar fins cap a 1950 (només tinc nota d'haver-ho sentit un cop el 1935). *Telefonista*. *Telefonada*.

Telègraf [Labèrnia 1840, 1.ª edició: *telègrafo*, veg. supra a *telèfon*]: paraula creada a França el 1794, amb γράφω 'jo escric'; *telegrafia* [Lab. 1888]; *telegrafia* [Lab. 1888]; *telegràfic* [Lab. 1840]; *telegrafia* [Lab. 1888]; *telegrama* [Lab. 1864]; *telegrafada* [Noller, 1891]. *Telèmetre* [1868, SLitCosta, -tro]; *telemètria* [id.]; *telemètric* [c. 1925, EFontserè]. *Telefase* [DFa]. *Telepatia*: compost amb παθεῖν 'experimentar una sensació'; *telepàtic*.

Telescopi [Belv.]: amb σκοπέω 'miro, observo': el nom començà a córrer internacionalment quan Galileu en fa un el 1611, i ja es parla d'algun assaig anterior, veg. Migliorini, *Lingua e Cultura*, 39, 150; *telescòpic* [Lab. 1868]; sobre el seu model es van crear *periscopi* amb περτ. 'entorn' i *endoscopi* amb ἔνδον 'dins, endins', *episcopi* amb ἐπ. 'sobre'. *Teletipògraf* també abreujat en *teletip*: ja parla d'aquest la premsa el 1933; *teletipografia*. +*Televisió*, comença a circular el nom d'aquest flagell de la cultura des de c. 1930 (així vingués un cometa... que altre cop ho tornés tan